

Nappikauppaa ja harrastushommia

Digitaalinen kotiäiti ja näkymätön työ

Katariina Mäkinen

Perinteisen kotityön tavoin digitaalinen kotityö on ”rakkauden työtä”, joka tuottaa merkityksellisiä hoiva- ja vertaissuhteita, mutta on samalla osa kapitalismin toimintalogiikkaa. Digitaalisen kotityön erityispiirteiden tavoittaminen vaatii metodologiaa, jossa kapitalismin ja sukupuolen järjestyksiä sekä työn kaksoisluonnetta avaava teoria yhdistyy sensitiiviseen arjen tutkimukseen.

Kun meneillään oleva tutkimukseni äitiys- ja perhebloggaamisesta uudenaikaisena sukupuolittuneen työn muotona oli aluillaan, esittelin tutkimuksen lähtöasetelmia yhteiskuntatieteellisessä konferenssissa. Konferenssin illanvietossa samaan työryhmään osallistunut kollega lähestyi minua kysymyksellä, jonka sisällön tulkitisin suunnilleen näin: Äitiys- ja perhebloggaajien määrä Suomes-

sa on hyvin pieni. Miksi tätä ilmiötä oikeastaan kannattaa tutkia?

En pistänyt kysymystä pahakseni, päinvastoin. Se osui johonkin olennaiseen, ja siksi se on kulkenut mukana koko tutkimuksen ajan. Miksi marginaalisia työelämän ilmiöitä kannattaa tutkia? Tässä artikkelissa etsin kysymykseen vastausta oman erityisen tutkimusaiheeni kautta. Samalla osallis-

tun keskusteluun uuden työn tutkimuksen metodologiasta. Tarkastelen ”digitaalisten kotiäitien” työtä, jossa kodin ja henkilökohtaisen piirit tulevat työn ytimeen. Väitän, että digitaalisen kotityön tutkiminen tuo esiin sellaisia työn ulottuvuuksia ja historiallisia juuria, jotka nykymuotoisessa työn ja työelämän tutkimuksessa usein jäävät näkymättömiin.

Artikkeli pohjautuu omaan empiri-

seen tutkimukseeni liittyville metodologisille pohdinnoille. Äitiys- ja perhebloggaamista käsittelevässä tutkimuksessani tarkastelen blogityön käytäntöjä, tunteita ja kokemuksia sekä sukupuolittuneen työn ja arjen näkökulmasta etä yhteydessä digitaalisen talouden vaatimuksiin. Tutkimuksen ensisijainen aiheisto muodostuu bloggaajien haastatte- luista (17). Lisäksi olen nettietnografian menetelmää hyödyntäen seurannut pitkään suomalaista äitiys- ja perheteemais- ta sosiaalista mediaa. Olen kohdistanut tutkimukseni sellaisiin bloggaajiin ja so- siaalisen median vaikuttajiin, joiden toi- minnassa on avoimesti kaupallinen ulot- tuvuus. Kaikki tutkimukseen osallistu- neet bloggaajat ovat tehneet mainoksia tai markkinointia sosiaalisessa mediassa ja saaneet siitä raha- tai tuotekorvauksia.

Ammattimaista äitiys- ja perhe- bloggaamista tutkiessani olen tutki- nut marginaalista ilmiötä: kaupallisia bloggaajia on määrällisesti vähän, eikä sosiaalisen median vaikuttamista uuden- laisena ammattina pidetä yhteiskunnal- lisesti samalla tavoin merkittävänä kuin perinteisiä ammatteja. Bloggaaminen työnä on myös hankalasti käsitteellistet- tävissä tai määriteltävissä. Sen voikin aja- tella esimerkkinä niin sanotusta uudes- ta työstä, jolle ominaista on rajojen liu- dentuminen: bloggaamisen käytännöis- sä yksityisen ja julkisen, työn ja perheen,

työpaikan ja kodin rajat hämärtyvät ja kyseenalaistuvat.

Äitiys- ja perhebloggaajien työ on osa digitaalista taloutta, ja sitä on mahdollis- ta lähestyä erityisesti digitaalisen talou- den, kuten alustatalouden, logiikkaa ko- rostaen. Alustatalouden käsitteen kaut- ta on pyritty hahmottamaan muutos- ta, jonka digitaalisten, erilaiseen jaka- miseen perustuvien infrastruktuurien rakentuminen on tuonut työelämään. Alustatalouteen on liitetty myönteisiä ja toiveikkaita odotuksia yhteisomistuk- sesta ja jakamisesta, ja toisaalta digita- listen alustojen on nähty tuottavan työn prekarisoitumista ja työehtojen huono- nemista. Kapitalismin muutoksen nä- kökulmasta digitaaliset alustat muut- tavat työn ja pääoman suhdetta ja kiih- dyttävät yksilöllistymisen ja työn jous- tavoittamisen prosesseja (Montalban, Frigant & Jullien 2019). Iso osa alusta- talouden nykytutkimuksesta on kohdis- tunut keikkatyöläisiin, kuljetuspalvelui- hin (erityisesti Uber), uusiin startupeih- in ja pelialan yrittäjiin (Poutanen, Ko- valainen & Rouvinen 2020, 4; Schor ym. 2020), mutta alustatalous tekee mahdol- liseksi myös erilaisia mikroyrittäjyyden ja sisällöntuotannon muotoja, kuten äi- tiysbloggaamisen ja muun sosiaalisen median vaikuttamisen. Tutkimuksen ”Uber-keskeisyys” (Schor ym. 2020) on kuitenkin jättänyt nämä työn muodot

vähemmälle huomiolle.

Digitaalisen talouden nykykeskus- telut avaavat alustojen algoritmeihin pe- rustuvaa toimintalogiikkaa ja kapitalis- min laajempaa muutosta. Ne eivät kui- tenkaan täysin tavoita kolmea kehitys- kulkua, jotka äitiysbloggaajien työssä ovat nähdäkseen erityisen merkittäviä: uusintavan työn ja kodin piirin tulemis- ta työn ytimeen, työn voimakasta suku- puolittumista sekä tavaramuotoistumi- sen logiikan laajenemista kodin, minuu- den ja vanhemmuuden alueelle. Näiden muutosten ymmärtämiseksi ehdotan tässä artikkelissa metodologisena työ- välineenä feministisen mediatutkijan Kylie Jarretin (2016) digitaalisen koti- äidin käsitettä. Tämän käsitteen avulla bloggaajien työtä voi tarkastella uusinta- van työn historiaa ja teoriaa vasten.

Artikkelin aluksi avaam Marxilais- feminististä uusintavan työn tutkimus- perinnettä, joka auttaa ymmärtämään äitiysbloggaajien työn erityisiä piirteitä. Samalla tämän tutkimusperinteen tar- kastelu osoittaa, miksi tietynlaiset työn muodot jäävät helposti näkymättömiin, ja millaisia seurauksia näkymättömyy- dellä on. Näitä seurauksia konkretisoin tarkemmin pohtimalla, miksi työn tutki- muksen määrälliset menetelmät helposti sivuuttavat äitiysbloggaamisen kaltaisen työn, ja miten haasteltavani ovat koke- neet sen, ettei heidän työtään tunnisteta

työnä. Artikkelin toisessa osassa jatkan keskustelua metodologisista valinnoista: digitaalinen kotityö vaatii feminististä, arkeen keskittyvää tutkimusotetta. Toisaalta arkeen ja yksilöiden kokemuksiin kohdistuva tutkimus saattaa ohittaa joitakin digitaalisen kotityön olennaisia piirteitä. Lopuksi vastaan asettamaani kysymykseen siitä, miksi digitaalista kotityötä ja muita marginaalisia työn muotoja kannattaa tutkia.

Digitaalinen kotiäiti kapitalismin varjoissa

Digitaaliselle taloudelle on luonteenomaista lisäarvon tuottaminen ilmaisen työn avulla (Terranova 2000). Digitaalisen mediakulttuurin tutkijan ja teoreetikon Tiziana Terranovan (2000) mukaan digitaalinen arvontuotanto on työvoimaintensiivistä, mutta suuri osa tästä työstä on korvauksetonta eli ilmaista. Digitaalisen talouden piirissä kuluttaminen siis muuttuu työksi, kun se tuottaa lisäarvoa kaupallisille toimijoille (Jarrett 2016, 11). Kysymys työstä digitaalisen talouden kontekstissa ei määrity ainoastaan palkan tai palkkioiden kautta: työtä ei luonnehdi vain siitä saatu korvaus, vaan sen suhde kapitalistiseen tuotantoon. Digitaalisen talouden konteksti vie näin ollen lähtökohdiltaan erilaiseen työn ymmärrykseen kuin suuri osa ny-

kyistä työn tutkimusta, jota edelleen sävyttää oletus palkkatyöstä ”yhteiskunnallisen järjestyksen perustana” (esim. Pyöriä, Ojala & Nätti 2019) ja siten tutkimuksen ensisijaisena kohteena.

Digitaalista työtä on Terranovan (2000) tavoin tarkasteltu autonomi-marxilaisten teorioiden kautta aineettomana ja affektiivisena työnä, jonka tuottamat tavarat eivät ole konkreettisia esineitä vaan tunteita, tietoa ja ihmisten välisiä suhteita (Hardt 1999). Kapitalismin muutosten näkökulmasta aineeton ja affektiivinen digitaalinen työ tarkoittaa taloudellisen arvontuotannon ulottumista sosiaalisen ja subjektiviteetin alueelle. Konkreettisten tavaroiden sijaan kapitalismi sekä hyödyntää että tuottaa ihmisten välisiä suhteita, tunteita ja tietoa.

Kylie Jarretin (2016) käsite ”digitaalinen kotiäiti” (*digital housewife*) pureutuu nimenomaan tähän digitaalisen työn ja arvontuotannon kytkökseen. Digitaalinen kotiäiti on teoreettinen työkalu ja retorinen keino, joka tekee ainakin kaksi asiaa: se kytkee digitaalisen aineetoman työn marxilaisfeministiseen kotityön teoriaan sekä tuo feministisen teoriaperinteen digitaalisesta ja aineettomasta työstä käytävän keskustelun ytimeen.

Feministinen tutkimus on pitkään pyrkinyt tuomaan esille sosiaalisen uusintamisen ja kotityön merkitystä kapi-

talistiselle tuotannolle (esim. Federici 2012; Weeks 2011, 130–131; Bhattacharya 2017; Mohandesi & Teitelman 2017). Marxilaisessa teoriassa ja tutkimuksessa uusintavan työn on nähty olevan kapitalistisen tuotannon ulkopuolista ei-tuottavaa työtä, ja tutkimus on näin ollen kohdistanut katseensa muualle. Lähtökohta, jossa tuottava työ on määritetty ensisijaisesti palkkatyönä, heijastuu edelleen valtavirran työn tutkimukseen. Prekarisaation tutkijat Eeva Jokinen ja Juhana Venäläinen (2016, 326) kiinnittävät tähän huomiota kuvatessaan palkkatyöhön keskittymistä oireelliseksi. Historiallisesti palkkatyön ensisijaisuus on palvellut ”epävirallisten” työn muotojen, ennen kaikkea palkattoman hoivatyön, sivuuttamista (emt.).

Marxilaisen teorian kanssa kriittiseen vuoropuheluun asettuvan feministisen teorian tärkeänä tavoitteena on ollut juuri uusintavan työn merkityksen ymmärtäminen ja sen tuominen kapitalismin teoriaan ja kamppailun kohteeksi (Weeks 2011). Feministifilosofi Nancy Fraser (2017, 23) kuvaa uusintavan työn sisältävän kaiken ihmiselämän ja sosiaalisen elämän uusintamiseen ja kannatteluun tarvittavan työn, kuten synnyttämisen, kotityön, hoivan, kasvatuksen ja yhteisöjen luomisen ja ylläpidon. Pieni osa tästä työstä tehdään palkkatyönä (usein alipalkattuna) mutta iso osa jää

palkkottomaksi (emt.). Palkkatyön ulkopuolelle jää siten valtava määrä työtä, joka ei suoraan tuota lisäarvoa, mutta on silti korvaamatonta: jos kukaan ei kasvattaisi lapsia, hoitaisi vanhuksia, laittaisi ruokaa tai pesisi pyykkiä, ei kapitalismilla pian olisi työvoimaa. Marxilaiselle feminismille kotityö on paradigmaattinen esimerkki tällaisesta aliarvostetusta ja sukupuolittuneesta työstä, joka kuitenkin on kapitalismille välttämätöntä.

Kotityön feministinen teoretisointi sai suoria poliittisia merkityksiä erityisesti 1970- ja 1980-lukujen *Wages for Housework* -liikkeessä, jonka tavoitteena oli murtaa kapitalistisen arvontuotannon kehä katkaisemalla palkattoman työn hyödyntäminen (Federici 2012, 6–9). *Wages for Housework* pyrki myös murtamaan oletuksen kotityöstä naisille luonnostaan kuuluvana työnä, ja siten kumoamaan kapitalismiin sisään rakentuneen sukupuolijärjestyksen. Esseessään ”Wages against Housework” (1975) Silvia Federici kuvaa kotityötä työväenluokkaan kohdistetuksi manipulaatioksi ja väkivallaksi: nimetessään kotityön ”rakkauden teoksi” pääoma piilottaa naisten kotona tekemän työn, sitoo naiset aviomiehensä ja kurittaa myös miehiä, joiden vastuulle jää palkkatyö. Teoreettisena lähtökohtana marxilaiset feministit – Federicin lisäksi esimerkiksi Mariarosa Dalla Costa ja Selma James

– omaksuivat Mario Trontin teorian sosiaalisesta tehtaasta eli yhteiskunnan ja tehtaan rajojen murtumisesta ja sosiaalisten suhteiden muuttumisesta tuotantosuhteiksi, mutta toisin kuin Tronti, jonka teoria lähtee tehtaasta, he asettivat kotityön tämän teorian keskiöön (Federici 2012, 7–8).

Wages for Housework ja siihen liittyvä teoriaperinne pyrki tuomaan esille pääoman piilottamaa näkymätöntä työtä. Liikkeen perustavana ajatuksena ei ollut kotityön suora rinnastaminen palkkatyöhön, vaan se pyrki osoittamaan, kuinka pääoma ei voi tuottaa lisäarvoa, ellei se pysty hyödyntämään naisten uusintavaa työtä. Kriittisiä sävyjä ja globaalia näkökulmaa keskusteluun kotityöstä toivat kolonialismia ja rasismia esiin nostaneet marxilaiset feministit, kuten Angela Davis (1981) ja Maria Mies (1986/2014).

Teoriasuhdanteiden vaihtuessa feministisen liikkeen sisällä marxilaisfeministinen kotityön teoria jäi vähitellen marginaaliin ja siten itse näkymättömäksi (Federici 2012, 9; Jarrett 2016, 68–69; Weeks 2011, 115). Viime vuosikymmeninä tätä teoriaa on ”löydetty uudelleen” ja sen kanssa on käyty myös kriittistä keskustelua (esim. Bhattacharya 2017; Weeks 2011). Samaan aikaan työn muutos on voimistanut keskustelua immateriaalisesta ja affektiivisesta työstä eli sosiaalisten taitojen ja tun-

teiden merkityksestä työssä. Siinä missä *Wages for Housework* -liike teoretisoi jyrkkää sukupuolittunutta työnjakoa kodin ja palkkatyön välillä, nykytutkimus on pohtinut tämän työnjaon osittaista murtumista ja huokoistumista naisten siirryttyä kotoa työelämään ja kotityön piirteiden valuttua palkkatyöhön. Suomessa esimerkiksi Eeva Jokinen (2010) on teoretisoinut työn muuttumista kotityömäiseksi: taloudenpidosta, houstauksesta ja huushollauksesta eli perheenäitiyden ydintaidoista on hänen mukaansa tullut työkykyisyyden perusta. Feministisen prekarisaatiotutkimuksen piirissä uusintava työ on nähty olennaisena nykytyön ymmärtämisen kannalta (esim. Precarias a la Deriva 2009), mutta valtavrannan työn tutkimuksessa kotityön teoria on pysynyt marginaalissa.

Jarretin (2016) digitaalisen kotiäidin käsite yhdistää marxilaisfeministisen kotityön teorian digitaalisen nykytalouden tutkimukseen. ”Digitaalinen kotiäiti” luo sosiaalisia ja affektiivisia verkostoja ja samalla tuottaa sisältöä kaupallisille alustoille. Digitaalisen kotiäidin tekemän työn suhde kapitalistiseen kasautumiseen on samankaltainen kuin perinteisen kotityön tekijällä: työ hyödyttää kapitalistista tuotantoa, mutta se jää marginaaliin ja tunnistamattomaksi, eikä siitä makseta palkkaa. Kotityön marxilaisfeministinen teoriaperinne, erityi-

sesti Leopoldina Fortunatin (1995) uusintavan työn teoria, mahdollistaa Jarretin mukaan tällaisen työn ymmärtämisen sekä pääomalle hyödyllisenä että sosiaalisesti arvokkaana. Tämä kaksoisluonne voi toki olla läsnä kaikessa työssä, mutta kotityössä se on olennaista ja määrittävää (Fortunati 1995; Jarrett 2016). Digitaalisen kotiäidin työ ei siis välttämättä suoraan tuota hyödykkeitä, mutta pääoma voi silti sisällyttää sen itseensä. Työ on tällöin eräänlainen hybridi: se voi tuottaa lisäarvoa tai olla tuottamatta, se voi vieraannuttaa tai olla aidosti merkityksellistä, mutta yhtä kaikki se on pääoman näkökulmasta välttämätöntä.

Marxilaisen feminismin teoriaperinne näyttää, miten kotityön näkymättömyys sekä yhteiskunnassa että tutkimuksessa on kapitalistista tuotantoa historiallisesti määrittävä piirre: kotityön näkymättömyys hyödyttää pääomaa ja sementoi olemassa olevaa sukupuolijärjestystä. Samalla tämän teoriaperinteen marginaalisuus työn ja talouden tutkimuksessa toistaa kotityön ja muun uusintavan työn näkymättömyyttä yhteiskunnassa. Kotiäiti ei näy relevanttina tutkimuskohteena työn, alustatalouden tai kapitalismin tutkimukselle.

Äitiys- ja perhebloggaamisen nimeäminen digitaalseksi kotityöksi on näin ollen metodologinen valinta, jon-

ka tarkoitus on kirjoittaa esiin kotiäitien ja kotityön merkitystä suhteessa kapitalistiseen tuotantoon, erityisesti digitaalouteen. Siihen sisältyy ajatus sosiaalisen median työstä Jarretin (2016, 103) kuvailemana hybridinä, jossa uusintava työ, sosiaalisuus ja muu itsessään arvoikas toiminta yhdistyy lisäarvon tuottamiseen, kaupallisuuteen, voitontavoiteluun ja tavaramuotoistumiseen. Seuraavassa konkretisoin, mitä tämä hybridiys äitiysbloggaajien kohdalla tarkoittaa.

Kuten Jarretin digitaalinen kotiäiti, myös äitiys- ja perhebloggaajat tekevät palkkatyön ulkopuolelle ja kodin seinien sisälle paikantuvaa näkymätöntä työtä, jossa hoivalla ja sosiaalisilla suhteilla on suuri merkitys. Äitiys- ja perheblogit sekä muut sosiaalisen median kanavat rakentuvat henkilökohtaisten kokemusten ja ajatusten jakamiselle. Ne tuottavat usein iloa tai lohdutusta sekä tekijälle itselleen että hänen seuraajilleen. Samalla blogit kuitenkin asettuvat osaksi kaupallista logiikkaa, jossa tiettyjen kokemusten jakaminen kerää lisää seuraajia ja tuottaa siten konkreettista taloudellista arvoa. Elämäntapahtumat, kuten lasten syntymä tai oma sairastuminen, eivät ole erotettavissa työn ulkopuolelle, vaan ne tulevat tavalla tai toisella osaksi bloggaamista ja muuta sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa työtä. Blogit ovat ikään kuin kuratoitua elämää, jossa bloggaaja päi-

västä toiseen esittelee valikoiman arjen toimiaan, kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Bloggaaminen on siis uusintavaa työtä, joka tuottaa sosiaalisia suhteita, tukiverkostoja ja hoivaa, mutta sen voi ajatella olevan myös kotityön esittämistä kaupallisella alustalla. Väitän, että bloggaamisessa kotityötä – rakkauden työtä – samanaikaisesti tehdään ja esitetään – eikä näitä työn ulottuvuuksia usein voi erottaa toisistaan.

Jarretin (2016) tutkimuksessa digitaalinen kotiäiti viittaa erityisesti digitaaliseen kuluttamiseen, esimerkiksi sosiaalisen median käyttöön, josta ei makseta korvausta. Oman tutkimukseni äidit eivät kuitenkaan ole pelkästään ilmaisen työn tekijöitä: he kaikki ovat tehneet mainoksia ja markkinointia ja saaneet palkkioita, joskin toisinaan vain tuotteiden muodossa. Suuri osa bloggaajista yleensä on suhteellisen pienituloisia äitejä, joiden tulot koostuvat satunnaisen sosiaalisen median kaupallisten yhteistöiden lisäksi esimerkiksi kotihoidontuesta. On kuitenkin myös heitä, joiden sosiaalisen median yritysten ja osakeyhtiöiden liikevaihto nousee yli sadan tuhannen euron vuodessa. Kyse ei siis ole vain ilmaisesta työstä tai riistosta, vaan pikemminkin laajasta vaihtelusta ja muuttuvista suhteista kompensoidun ja ilmaisen työn välillä. Sama henkilö voi tehdä kolme vuotta sisältöä ilman kor-

vausta, minkä jälkeen hän on kerännyt tarpeeksi seuraajia voidakseen pyytää pientä palkkiota blogiportaailta. Portaalia ylläpitävä mediatalo on hyötynyt bloggaajan työstä kolmen vuoden ajan, mutta myöhemmin bloggaaja voi lähteä portaalista, perustaa oman sivuston ja toiminimen, ja tulla työllään toimeen. Palkkioihin ja lisäarvoon liittyvät taloudelliset suhteet ovat mutkikkaat ja tilanteiset. Lisäarvon tuottaminen tavoitteenä kuitenkin luonnehtii koko sosiaalisen median kenttää ja sen kaupallisia toimijoita. Sosiaalinen media on pääoman logiikan läpäisemä, vaikka sen parissa toimivat äidit eivät aina rahallisia korvauksia työstään saisikaan.

Kotityön teoriaperinnettä vasten tarkasteltuna äitiysbloggaamisen erityisenä piirteenä ei välttämättä ole kapitalismin lonkeroiden ulottuminen uusintavan työn alueelle, sillä uusintava työ ei koskaan ole ollut täysin irrallaan pääoman logiikasta. Tuottavan ja uusintavan työn rajojen huokoistuminen kuitenkin muuttaa niitä tapoja, joilla pääoma kotityötä hyödyntää. Digitaaliset kotiäidit eivät vain kannattele työvoiman uusintamista ja sosiaalisten suhteiden moninaisuutta, vaan he liikkuvat palkkatyön, yrittäjyyden ja uusintavan työn välimaastossa, jossa erilaiset hoivan ja sosiaalisten suhteiden esitykset ja käytännöt solahtavat kaupallisen toiminnan logiik-

kaan, tuottavat lisäarvoa ja voivat muuttua tavaroiksi.

Digitaalinen kotiäiti tilastojen katveissa

Kapitalismi piilottaa digitaalisen kotiäidin työtä, mutta työn erityiset piirteet tekevät siitä myös tutkimuksellisesti vaikeaa tavoittaa. Viime vuosina työelämän muutoksista – erityisesti prekarisaatiosta – ja näiden muutosten tutkimisesta on käyty kiinnostavaa tutkimuksellista keskustelua, joka osuu myös digitaalisen kotityön tutkimuksen olennaisiin kysymyksiin (Melin & Saari 2019; Pyöriä, Ojala & Nätti 2019; Jakonen 2017). Keskustelun yhtenä kysymyksenä on ollut, voidaanko tilastollisella analyysillä joko vahvistaa tai kyseenalaistaa laadullisen tutkimuksen piirissä tehtyjä työn ja työelämän muutoksia ja epävarmuutta koskevia väitteitä. Laadullinen tutkimus on tällöin tullut nimetyksi esimerkiksi ”yksilölähtöiseksi tutkimukseksi” (Pyöriä & Ojala 2016, 47) tai aikalaisdiagnostiikaksi, joka on pikemminkin tutkimuksen lähtöoletus kuin todellista tutkimusta (emt., 59).

Tilastollisen tutkimuksen asema on työn tutkimuksessa merkittävä: erilaisten vakiintuneiden tilastoaineistojen kautta pyritään muodostamaan kuvaa työelämän moninaisesta todellisu-

udesta (esim. Melin & Saari 2019). Digitaalisen kotityön muotoja ja erityispiirteitä tilastot eivät kuitenkaan välttämättä kykene tavoittamaan. Jokinen ja Venäläinen (2016, 325) ovat osuvasti todenneet, kuinka ”työn muutos ilmestyy tutkijan horisonttiin tai katoaa sieltä riippuen siitä, mitä aineistoja ja muuttujia tarkastelun piiriin otetaan”. Seuraavassa erittelen syitä sille, miksi digitaaliset kotiäidit katoavat laajoihin tilastoaineistoihin nojaavan tutkimuksen horisontista.

Tilastollinen analyysi perustuu erilaisiin kategorioihin ja määritelmiin. Jotta valtavia aineistoja voitaisiin hahmottaa tutkimuksellisesti, on aineisto voitava luokitella luotettavasti. Kategorioihin sisältyy myös oletus jatkuvuudesta: jotta voitaisiin tarkastella pitkän aikavälin muutoksia, on voitava olettaa kategorioiden sisältöjen suhteellinen muuttumattomuus. Yrittäjien ja itsensä työllistäjien kohdalla vakiintuneet kategoriat ovat monin tavoin riittämättömiä kuvaamaan työn tekemisen ehtojen ja käytäntöjen moninaisuutta. Esimerkiksi rajanveto yrittäjien ja palkansaajien välillä voi olla vaikeaa (Ojala ym. 2017).

Hyvin harva haastattelemistani bloggaajista asettuu ongelmitta työn tutkimuksen vakiintuneihin tilastollisiin kategorioihin. Heidän elämäntilanteensa ja työtilanteensa ovat erit-

täin moninaisia ja nopeasti vaihtuvia. Pienten lasten äideille tyypillisesti monet ovat eräänlaisessa välitilassa, siirtymässä elämänvaiheesta toiseen. Sama ihminen voi olla vanhempainvapaalla, kotihoidontuella, itsensätyöllistäjänä ja palkkatöissä muutaman vuoden sisällä, osin yhtäaikaisesti. Bloggaaminen työnä kulkee muuttuvien elämänvaiheiden läpi (jos kulkee), ja sen merkitys tulonlähteenä vaihtelee eri tilanteissa. Onko kotihoidontukea nostava, muutamia satsasia kuussa tienaa bloggaaja siis työelämässä vai työelämän ulkopuolella? Entä jos hän hoitovapaan päätyttyä irtisanoutuu palkkatyöstään, jättäytyy itsensä työllistäjäksi, ja muutaman vuoden kuluttua perustaa yrityksen? Mikään yksittäinen kategoria ei tavoita haastattelemini ihmisten elämän todellisuutta tai edes työn ja toimeentulon muotoja.

Haastattelemani äitiys- ja perhebloggaajat ovat liikkuneet palkkatyöstä kotiin ja toisenlaisten työn muotojen pariin palatakseen mahdollisesti jossakin vaiheessa palkkatyön piiriin tai perustaakseen yrityksen. Seuraavassa katkelmassa olen yhdistellyt muutaman haastateltavan elämänvaiheita yhdeksi kertomukseksi Senjan taustasta selvittääkseni, mitä tarkoitan moninaisilla ja vaihtuvilla työtilanteilla. (Haastateltavien nimet ovat pseudonyymejä.)

Senja on aiemmin työskennellyt opettajana, mutta uupunut työssään. Hän on muuttanut ulkomaille miehensä työn vuoksi, ja äidiksi tultuaan perustanut perheblogin, jossa hän on kertonut ulkosuomalaisesta arjestaan. Blogin suosion myötä hän on päässyt toteuttamaan pitkäaikaisen unelmansa ja julkaissut kirjan. Myös muita viestintäalan töitä on tullut blogin myötä. Nämä työt ovat mahdollistaneet sen, että Senja on voinut toiveensa mukaisesti hoitaa lapsia osittain kotona. Viime aikoina Senja on ryhtynyt myös opiskelemaan valokuvausta. Tällä hetkellä Senja työskentelee freelancerina sekä blogin että markkinoinnin parissa, mutta on alkanut jälleen kaivata palkkatöihin. Hän ikävöi työyhteisöä, ja pääsyä konkreettisesti kotoa työpaikalle. Hänestä myös tuntuu, että lasten ollessa isompia perhe-elämästä kertominen julkisesti ei enää ole sopivaa, ja blogi on kenties tullut tiensä päähän. Tulevaisuudessa Senja toivoo työskentelevänsä välillä palkkatöissä ja välillä freelancerina.

Useille haastattelemini bloggaajille työ sosiaalisen median parissa on toiminut siltana palkkatyöstä itsensä työllistämiseen. Blogin perustaminen on ajoittunut lasten syntymään ja vanhempain- tai hoitovapaan tuomaan katkokseen. Blogityö on tällöin antanut mahdollisuuden rakentaa uudenlaista työkuva, jossa sosiaalisella medialla, viestinnällä tai markkinoinnilla on iso roo-

li. Toisten kohdalla blogityö on mahdollistanut lasten hoitamisen kotona pidempään tai joustavammin kuin muuten olisi ollut mahdollista. Joillakin haastatelluilla ei ole ollut työtä, johon palata äitiysloman jälkeen, ja bloggaaminen pienenä tulonlähteenä on ollut vaihtoehto työttömyydelle. Työn luonne ja merkitys siis avautuu yhtäältä sosiaalisen median kaupallisen logiikan kautta ja toisaalta erilaisista elämäntilanteista käsin, mutta se ei kiinnity yksittäisiin nimikkeisiin tai kategorioihin.

Tutkimuksessani olen kysynyt bloggaajilta, kuinka paljon he arvelevat käyttävänsä aikaa bloggaamiseen esimerkiksi viikossa. Tämän arvioiminen on useimmille vaikeaa, sillä heille on mahdotonta määritellä, missä kulkevat työn ja muun elämän rajat. Perinteisen kotityön tavoin digitaalisella kotityölläkään ei ole alkua eikä loppua. Sitä tehdään erilaisissa arjen raioissa ja yhtä aikaa kaiken muun tekemisen kanssa.

Sosiaalisen median kaupallinen voima perustuu henkilökohtaisiin suosituksiin. Tämä tarkoittaa, että kaupalliset sisällöt kiinnittyvät bloggaajien henkilökohtaiseen elämään: huvipuiston markkinointi tarkoittaa koko perheen retkeä huvipuistoon, retken taltiointia Instagramin stooreihin ja retkeä kuvaavaa postausta blogissa. Kaupallisen sisällön lisäksi blogissa on oltava myös paljon

muuta, jotta se säilyy kiinnostavana. Lomamatkat, vertaistuki, arjen sattumuksista kertominen, lasten synttärit, blogikommentteihin vastaaminen kun lapset leikkivät vieressä – kaikki tämä on työtä, osin toki palkatonta mutta digitaalouden piirissä yhtä kaikki.

Työ tulee siis osaksi arkea, mutta myös arki solahtaa työhön. Tästä kertoo Eevan kuvaus siitä, miten hänestä on hyvä tehdä blogia nimenomaan kotona, keskellä arjen kaaosta. Tällöin ”kotona olemisen fiilis” välittyy blogikirjoitukseen:

Ehkä se tulee sellaisesta että mulla on, liittyy vähän tähän, siis mulla on mielessäni päivän mittaan – – ihan valtavasti aiheita ja juttuja ja jotka on bloggauksena, mutta että se mikä on, sinä päivänä tulee, niin se valintaprosessi on loppujen lopuks tosi spontaani ja se tulee siitä hetkestä, kun ne lapset nukkuu, ja sit se, et mikä mulla on sillä hetkellä mielessä. Mä ajattelen et siinä on se että, jos mulla on se kaaos niin sit mä otan siitä kuvan, tai jos mulla on joku, kiva juttu mielessä jota just lapsi on sanonu niin sit se tulee siihen. Voi olla et mulla on, viisi, imetyksen lopettamisesta ja tämmösestä, asia-aiheita mielessä, mut silti sit se aihe tulee siitä, hetkestä kun mä oon siinä kotona niiden, lasten kanssa. (Eeva)

Eevan kuvauksessa kotityön tekeminen ja sen esittäminen tulevat yhteen. Sosi-

aaliset suhteet ja ”arjen kaaos” siirtyvät digitaaliseen muotoon ja alustatalouden polttoaineeksi. Niihin liittyvät merkitykset ja tunteet kuitenkin säilyvät ja pysyvät työn tekijällä.

Näillä esimerkeillä haluan konkretisoida sitä, millaisia metodologisia vaikeuksia digitaalisen kotityön tutkimiseen liittyy. Äitiys- ja perhebloggaamisen kaltaisesta työstä on hyvin vaikea saada otetta siten, että työ hahmottuisi ajallisten rajojen (työaika), paikkojen (työ/koti) tai kategorioiden (palkansaaja, yrittäjä, työelämän ulkopuolella) avulla. Kun työ rikkoo rajat, ei tutkimuskaan voi rakentua niiden varaan. ”Yksilölähtöinen” digitaalisen kotityön tutkimus ei tällöin kaipaa tilastollista validointia, vaan pikemminkin kutsuu pohtimaan määrällisen metodologian reunaehtoja ja lähtöoletuksia. Työmarkkinatilastojen varjoissa piilee sellaisia työnteon ja elämän järjestämisen tapoja, joita nykyiset tutkimusotteet eivät tunnista.

Nappikauppaa ja harrastushommia: näkymättömyyden konkreettiset seuraukset

Digitaalisen kotityön näkymättömyys aiheuttaa konkreettisia seurauksia työn tekijöille. *Wages for Housework* -liikkeen yksi kantavista ajatuksista oli kotityön näkymättömyyden kytkös sen aliarvos-

tukseen sekä yhteiskunnassa yleensä että taloudellisesti. Digitaalisen kotiäidin työ asettuu tälle samalle jatkumolle, jossa sukupuolittunut ja kotiin sijoittuva työ on alipalkattua ja aliarvostettua.

Tällä hetkellä digitaalista markkinointia säännellään hyvin tarkasti, mutta markkinoinnin tekijöiden työehdot ovat edelleen suhteellisen sääntelemättömiä. Tämä on alustataloudelle tyypillistä (Garben 2017). Alustatalouden sääntelyä koskevat tutkimukselliset ja poliittiset keskustelut painottuvat tällä hetkellä kuitenkin Uberin ja Woltin kaltaisiin kuljetuspalveluihin, siivouspalveluihin ja muuhun alustavälitteiseen työhön (esim. Mattila 2019), jolloin digitaalisen kotityön sääntelystä ei juuri puhuta. Kotiäitien tekemä palkaton työ ei näyttäydy samalla tavalla ongelmallisena kuin esimerkiksi kuljetusalan työ.

Digitaalisen kotityön näkymättömyys ja sääntelyn puuttuminen tulee tekemissäni haastatteluisissa esiin monin tavoin. Bloggaajat, joilla on taustaa markkinoinnin tai viestinnän alalla, osaavat pyytää työstään kohtuullisia korvauksia. Kaikilla ei kuitenkaan tällaista taustaa tai tietotaitoa ole. Koska palkkiojärjestelmät ovat pääosin läpinäkymättömiä, eivät uutena alalle tulijat yleensä tiedä, mitä heidän tulisi saada työstään korvaukseksi.

Digitaaliselle työlle on tyypillistä il-

maisien työn suuri osuus, jolloin kysymys palkkioista on lähtökohtaisesti haastava: esimerkiksi Instagram ei maksa sisäl-
lön tuottajille, vaikka se onkin kauppal-
linen toimija. Kaupallisen markkinoin-
nin suhteen tilanne on kuitenkin yleensä
selkeämpi. Tästä huolimatta kaupalliset
tahot pyrkivät hyödyntämään blogga-
jien kokemattomuutta, kuten Eeva seu-
raavassa kuvaa:

Ja sit joku saattaa, aloitteleva bloggaaja, semmonen jolla ei oo tämmöstä koke-
musta, niin saattaa just ajatella että sil-
lä on velvollisuus, jos vaikka joku, hy-
vä esimerkki oli joku pullan päivä, niin
joku leipomo lähetti pullaa bloggaajil-
le ja sit Instagram oli yhtäkkiä täynnä
niitä pullan kuvia, ja sit ne kirjottaa et
tänään on kansainvälinen pullan päi-
vä. Et ihmiset, et myytteks te itteenne,
mainostilaanne, sillä, pullan hinnalla.
Kyl mä voin syödä sen pullan, mut et
emmä siitä blogga. Kyl mulle saa lä-
hettää kyllä et, sit jos se sattus olemaan
ihan herkullista pullaa niin sit mä voi-
sin laittaa sinne meiliä: ”Hei mä tykkä-
sin teidän pullasta, oletteko kiinnostu-
neita tekemään yhteistyötä? Ja tässä on
mun hinnat.”

Kun työ ei tule tunnustettua työksi, ei
alalle hiljattain tullut tekijä välttämät-
tä osaa laittaa sille hintaa ja tulee myy-
neeksi itsensä ”pullan hinnalla”. Alan
säätelyttömyys ja näkymättömyys
antaa isoille toimijoille mahdollisuuden

kokemattomien alalle tulijoiden talou-
delliseen hyväksikäyttöön. Esimerkik-
si suuret mediatalot voivat laatia yksit-
täisten bloggaajien kanssa sopimuksia,
joissa korvaukset eivät ole missään suh-
teessa työn määrään. Seuraavassa Mar-
jo kuvaa aiempaa sopimustaan mediata-
lon kanssa:

Marjo: Mut sitte mun lapset alkoi olla
sen verran isompia jo et ne ei ollu ihan
vaippaikäisiä, ja mä koin et se ei ehkä
ollut mulle paras foorumi, tai alusta.
Mä aattelin et nyt mä joko lopetan ko-
konaan sen kirjottelun tai mä... taval-
laan alotan sillai puhtaalta pöydältä.
Sit mä sanoin sieltä itteni irti ja...

K: Oliko sulla kuitenkin tavallaan,
oliko sulla joku sopimus sinne tai
miten se käytännössä...?

Marjo: Oli olemassa sopimus et
kyl sitten sieltä piti sanoutua irti
ja sit siinä oli jonkun kuukau-
den, en muista, esimerkiksi kolmen
kuukauden irtisanomisaika.

K: Mut sä et saanut rahaa siitä?

Marjo: En.

Marjo oli kirjoittanut blogiaan mediata-
lon sivustolla, jonne päästäkseen oli pitä-
nyt menestyä lukijäänestyksessä. Mar-
jon muistikuvien mukaan hänellä oli
tuolloin mahdollisuus tienata blogilla
50 euroa kuukaudessa, mutta tähänkin
summaan päästäkseen olisi blogilla pitä-
nyt olla enemmän lukijoita. Hänellä oli

siis irtisanomisajan sisältävä sopimus,
mutta ei tuloja. Samankaltaisesta ko-
kemuksesta kirjoittaa blogissaan myös
Maiju Asikainen¹:

Olen aikoinani vilkuillut ison lehti-
talon ala-aulassa eteeni asetettua
nollasopparia, jonka mukaan tuottai-
sin osapuolelle sovittuun tahtiin sisäl-
töä, mielellään tiettyihin latauslukui-
hin yltäen, saaden 0 euroa/kk. Tapaa-
mista odotellessani olin juuri tainnut
selata ko. toimituksen uutta julkaisua,
jossa kehoitettiin naisia uskaltamaan
vaatia palkankorotuksia ja tuntemaan
työnsä arvon. Sanottuani, etten aio
allekirjoittaa sopimusta (taisin sanoa
sopparin olevan ihan paska!), sain ri-
vien välistä ymmärtää, ettei blogini
NYT IHAN NIIN spessu tai hauska
ole (hei on se!), latausmääräni olevan
aika mitätön (niin olikin, vielä silloin),
valokuvieni olevan aika kämäisiä (true
dat!) ja takanani olevan kyllä tulijoi-
ta. VANHA KUNNON TULIJA-
KORTTI! Aina ja kaikkialla!

Olin ihan helvetin pihalla koko ske-
nestä ja alan soppareista ja sivuni oli
vielä pienen piirin kerho, vetelin yksin
heikoilla jäillä, jonne kuitenkin kovas-
ti halusin muiden joukkoon luistele-
maan. Mutta eka tarjottu soppari oli
pettymys. Tiedossani on monia, jot-
ka allekirjoittivat kyseisen setin sekä
ennen että jälkeen oman aulassession.
(Asikainen 2019)

Digitaalisen kotityön näkymättömyys tarkoittaa sitä, että suuret kaupalliset toimijat pääsevät hyötymään bloggaajien työstä kohtuuttomilla työehdoilla ja olemattomilla korvauksilla.

Väistettyäni ekan paperin vastapuoli löysikin heti toisesta taskustaan lomakkeen ja tarjosi parempaa sopimusta. No mites ois sitten tämmönen soppari? Isoja rahoja ei uudellakaan paperilla ollut tiedossa, mutta muutakaan ei olisi tulossa ja vahvasti keskustelussa korostettiin myös, kuinka kukaan ei Suomessa tienaa blogeilla suuria summia. Harrastushommia, nappikauppaa. Jota käytiin ison lehtitalon aulassa. (Asikainen 2019)

Kuten Asikaisen kertomuksesta käy ilmi, digitaalinen kotityö ei isojen mediatalojen näkökulmasta ole merkitykseltä – päinvastoin, erilaisten portaalien ja sivustojen ylläpitämistä tuskin jatkettaisiin, elleivät ne tuottaisi taloudellista voittoa. Pääoma löytää työn silloinkin, kun tutkimus ei sitä tunnista.

Digitaalisen kotityön kaksoisluonne ja arjen tutkimus

Edellä olen kuvannut syitä sille, että digitaalinen kotityö jää marginaaliin ja näkymättömiin sekä yhteiskunnassa että tutkimuksessa. Olen Jarrettia (2016) mukailleen esittänyt, että kapitalismi pii-

lottaa digitaalisen kotityön kuten se on historiallisesti piilottanut naisten tekemän koti- ja hoivatyön. Lisäksi olen esittänyt, että vakiintuneisiin kategorioihin nojaava työn tutkimus ei tavoita digitaalisen kotityön erityispiirteitä. Tutkimukseni äitiysbloggaajista onkin perustunut ajatukselle, että digitaalisen kotityön tekeminen tutkimuksessa näkyväksi vaatii sellaista metodologista lähestymistapaa, joka painottaa arkea ja ihmisten elämälleen antamia merkityksiä.

Suomessa arjen tutkimusta on kehittänyt esimerkiksi Eeva Jokinen klassikotutkimuksessaan *Aikuisten arki* (2005), jossa oikeastaan on jo iduillaan digitaalisen kotityön näkökulmia (emt., 105). Myös yhteiskuntakriittinen prekarisaatiotutkimus Suomessa on suurelta osin rakentunut tällaisista metodologisista lähtökohdista, joita voi toki kuvata ”yksilölähtöisiksi”, mutta joita itse kuvaisin pikemminkin sensitiiviseksi arjen ja merkityksenannon tutkimukseksi. Tällöin tutkimus on kiinnostunut paitsi arjesta myös siitä, miten ihmiset itse merkityksellistävät elämäänsä ja valintojaan erilaisten yhteiskunnallisten voimien puristuksissa. Esimerkiksi Lilli Aini Rokkonen (2020) on tutkinut prekaareja äitejä, jotka hänen mukaansa ovat ikään kuin kotien kynnyksillä pohtimassa kotiäitiyden mahdollisuuksia ja työn mielekkyyttä. Tutkimuksessaan Rokkonen

jakaa kiinnostuksen kohteensa työhön ja äitiyteen, mutta tarkastelee näitä elämänaaleja lähtökohtaisesti toisiinsa si-dottuina prekaarin arjen ilmentyminä.

Myös kansainvälisessä tutkimuksessa arkeen kiinnittynyt metodologinen näkökulma on auttanut hahmottamaan uudenlaisia digitaalisen työn muotoja. Äitien työtä ja sosiaalista mediaa tutkineet Julie A. Wilson ja Emily Chivers Yochim (2017) kuvaavat, kuinka he aloittivat digitaalista mediaa käsitelleen tutkimuksensa haastattelut keskustelemalla haastateltavien kanssa heidän arkisista elämänrytmeistään, pe-loistaan ja toiveistaan ja äitiyttä koskevista ajatuksistaan. Vasta kun haastatellijat kokivat saaneensa monitahoisen käsityksen haastateltavan elämästä, he siirsivät keskustelun koskemaan digitaalista mediaa. Äitien digitaalista työtä koskevan tutkimuksen tavoitteena ei ollutkaan vain digitaalisen median ymmärtäminen, vaan kiinnostus Yhdysvaltojen ruostevyöhykkeellä elävien naisten elämäntarinoihin.

Digitaalisen kotityön näkymättömyys asettuu sukupuolittuneen työn historialliselle jatkumolle, mutta myös nykyinen digitaalinen talous on voimakkaasti sukupuolittunut erityisesti sosiaalisen median vaikuttajien osalta. Sosiaalinen media lupaa naisille mahdollisuuksia voimaantumiseen ja taloudelli-

seen menestykseen nimenomaan feminiiniseksi määrittyvien aktiviteettien kautta: äitiyteen ja perhe-elämään keskittyvän sisällön lisäksi kaupallinen sosiaalinen media on pullollaan esimerkiksi sisustusta, käsitöitä, muotia ja kosmetiikkaa (Duffy 2017, 44). Sosiaalisen median kaupallisuus rakentuu kuluttamisen ja mainonnan varaan ja kantaa siten mukanaan kuluttamiselle historiallisesti annettuja sukupuolittuneita merkityksiä (Duffy 2017). Oma tutkimukseni puolestaan on osoittanut, että äitien digitaalisen kotityön houkutus ei synny ainoastaan suhteessa sosiaalisen median lupauksiin, vaan se liittyy myös pienten lasten äitien yhteiskunnallisen liikkumattilan ahtauteen (Mäkinen 2020). Digitaalinen kotiäiti on tiukasti sidoksissa sekä menneisiin että nykyhetken sukupuolen järjestyksiin.

Nämä seikat huomioiden sukupuolen kysymykset ja teoretisoinnit eivät digitaalisen kotityön ja muiden näkymättömien työn muotojen tarkastelussa voi olla ikään kuin tutkimuksen perusasetelmaan jälkikäteen lisättyjä näkökulmia. Tämänkin takia digitaalinen kotiäiti on merkittävä metodologinen väline: se tuo feministiset työn ja sukupuolen teoretisoinnit osaksi tutkimuksen perustaa, josta käsin kysymyksenasettelu ja metodologiset ratkaisut rakentuvat. Ei siis riitä, että sukupuolesta tehdään ti-

lastollisen tutkimuksen muuttuja, vaan on kysyttävä, millä tavoin sukupuoleen liittyvät rakenteet ja valtasuhteet tulevat osaksi sekä tutkittavaa ilmiötä että tutkimuksen ennakko-oletuksia.

Feministisen suuntautumisen ja arjen tutkimuksen korostaminen ei tarkoita, että tutkimuksen pitäisi jäädä yksilöiden elämän tarkastelun tasolle. Päinvastoin suomalainen prekarisaatiotutkimus (esim. Jokinen, Venäläinen & Vähämäki 2015; Jokinen ym. 2011) on osoittanut, kuinka ”pienen elämän” tarkastelu voi toimia saranana laajojen yhteiskunnallisten muutosten ja prosessien tutkimiseen. Prekarisaatiotutkimus on myös (feministisen tutkimuksen tavoin) korostanut työn tutkimuksen poliittisuutta. Kun työn tutkimus määrittelee tutkimuskohteensa, se samalla osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun ja rakentaa todellisuutta (Jokinen, Venäläinen & Vähämäki 2015). Metodologinen kysymys näkymättömän työn tutkimisesta palaa näin havaintoon tutkimuksen vastuusta: työn tutkimuksen on tehtävä sellaisia metodologisia valintoja, jotka tekevät näkymätöntä näkyväksi, sillä tutkimuksen valinnat ovat joka tapauksessa poliittisia.

Omassa tutkimuksessa minua on ohjannut näkymättömän työn tutkimusintressi: tavoitteeni on ollut muodostaa kuva siitä, millaista digitaalinen kotityö

oikeastaan tekijöidensä näkökulmasta on. Laajempi tutkimustavoite on ollut ymmärtää, kuinka äidit itse muokkaavat elämänsä elettävämmäksi palkkatyön reunamilla ja tiettyjen yhteiskunnallisten ehtojen (”mykkien pakkojen”) asettamisessa rajoissa (ks. Jokinen & Venäläinen 2016). Näiden tavoitteiden saavuttaminen on edellyttänyt tutkimukseen osallistuvien ihmisten kuuntelemista ja tutkimuksen suuntaamista eritoten niihin kysymyksiin, joita he itse ovat nostaneet haastatteluissa esiin. Arjesta ja merkityksenannosta lähtevä tutkimusnäkökulma on toiminut kuten kaikki metodologiset valinnat: se on paljastanut paljon, mutta myös piilottanut jotakin näkyvistä.

Digitaalisen kotiäidin työn kaksoisluonne tarkoittaa, että työ tuottaa samaan aikaan aidosti merkityksellisiä aineettomia asioita – sosiaalisia suhteita, hoivaa, lohtua, iloa – ja on osa kapitalistista lisäarvon tuottamisen koneistoa. Arkeen ja kokemuksiin keskittyvä näkökulma on tavoittanut tutkimukseni äitiysbloggaamiseen liittyvän merkityksellisyyden, ja toisaalta näyttänyt bloggaamiseen sisältyvän työvoimaa riittäviä käytäntöjä, kuten edellä osoitin. Tutkimuksen nyt lähestyessä loppuaan huomaa kuitenkin jonkin olennaisen edelleen pakenevan tutkimusotettani. Digitaalinen kotityö ei ole vain il-

maista kotityötä ja sosiaalisten verkostojen luomista, vaan se on myös kodin, minuuden ja vanhemmuuden tavaramuotoistumista. Siinä missä kapitalismi on aiemmin hyödyntänyt kotityötä työvoiman uusintajana, on digitaalinen kotityö myös suoraan tuottavaa työtä (Fortunati 2011), jossa pääoma ottaa haltuun subjektiviteettia ja minuutta ja tekee niistä tavaroita.

Tarkastelin kymmenen vuotta sitten tutkimuksessani itsen markkinoinnin ja brändäämisen prosesseja työelämässä (Mäkinen 2012). Tuolloin itsen markkinointi ja laajemmin ajateltuna minuuden tavaramuotoistuminen ilmiönä oli vaikeasti paikallistettavissa – sitä oli etsittävä ja se oli tutkimuksessa erikseen nimitettävä. Nyt äitiysbloggaaja tutkiessani kysymys itsen brändäämisestä ja tavaramuotoistumisesta on päinvastoin vaikuttanut liiankin ilmeiseltä: sosiaalisessa mediassa meistä jokainen on nykyisin brändi, eikä siinä tunnu olevan mitään erikoista. Kysymys tavaramuotoistumisesta on siis muuttunut lähes banaaliksi. Samalla on käynyt ilmi, että tätä kysymystä on vaikea yhdistää arjen tutkimukseen ja bloggaajien haastatteluihin.

Kun olen suunnannut tutkimusta haastateltavien ehdoilla ja pyrkinyt kuuntelemaan heidän näkökulmiaan, ei keskustelua ole käyty tyhjiössä. Sitä ovat taustoittaneet esimerkiksi ne tavat, joil-

la äitiydestä, digitaalisesta mediasta ja kaupallisuudesta puhutaan julkisuudessa. Äitiyttä ja digitaalista mediaa käsitellään usein uhkien kautta (ks. esim. Andersson 2016), ja viime aikoina on keskusteltu paljon lasten oikeudesta yksityisyyteen erityisesti kaupallisessa mediasa (esim. Salmi 2020). Tutkimusta tehdessäni olen aistinut monien bloggaajien olevan jo valmiiksi ikään kuin puolustus-kannalla mitä tulee kaupallisuuteen ja perhe-elämään. Jos aihe tulee julkisuudessa esille, sitä käsitellään jopa tarkoituksellisen provosoivasti (Kangasluoma 2020). Tästä syystä oman elämän ja lähisuhteiden kaupallistuminen ei ole ollut asia, josta bloggaajat yleensä itse olisivat halunneet haastatteluissa syvällisesti kertoa. Monille haastateltaville aihe on ollut aidosti vaikea, mikä on näkynyt yhtäältä sitä koskevien kysymysten nopeana sivuuttamisena ja toisaalta hapuilevana ja ristiriitaisenakin puheena.

Feministisessä tutkimuksessa on haluttu tehdä eroa marxilaiseen tavaramuotoistumisen kritiikkiin ja korostettu läheissuhteiden kaupallistumista moninaisena ilmiönä, joka ei itsestään selvästi johda näiden suhteiden tahroutumiseen tai epäaitouteen (esim. Zelizer 2005; Williams 2016). Digitaalinen kotiäiti käsitteenä antaa tilaa sen ymmärtämiselle, että läheissuhteiden merkitys voi kotityön tekijälle olla aito ja ”vie-

raantumaton” samalla kun pääoma kuitenkin muokkaa näitä suhteita. Tutkimukselle on silloin kiinnostavaa, miten tämä muokkaaminen tapahtuu ja mitä seurauksia sillä on. Väitän, että arkeen ja äitien kokemuksiin keskittyvässä tutkimuksessa näitä seurauksia voi kuitenkin olla vaikea tavoittaa, sillä ne pakenevat myös kokijoiden itsensä merkityksenantoa. Kun puhetta tavaramuotoistumisesta ei juuri ole, tutkimukselle jää tehtäväksi jäljittää hiljaisuuksia (Gill 2007; Anttila ym. 2016).

Marginaalin merkitys

Äitiys- ja perhebloggaaminen jää työn tutkimuksessa marginaaliseksi ilmiöksi samasta syystä, jonka takia kotona tehty sukupuolittunut työ on historiallisesti jäänyt tunnistamatta ja tunnustamatta sekä yhteiskunnassa että tutkimuksessa: palkkatyön ulkopuolelle jäävä, kotiin sijoittuva, osittain palkaton ja hoivaan liittymä työ ei mahdu palkkatyön ja taloudellisen tuottavuuden määrittämään ymmärrykseen työstä. Se on ”rakkaiden työtä”, joka tuottaa sekä merkityksellisiä hoiva- ja vertaissuhteita että taloudellista lisäarvoa paitsi tekijöilleen, myös digitalouden suurille kaupallisille toimijoille.

Työelämän sukupuolittuneisuutta pitkään tutkineet Päivi Korvajärvi ja

Tuula Heiskanen toteavat, että työn tutkimuksen on syytä laventaa aluettaan myös äitiyteen ja vanhemmuuteen liittyvien jäsenysten ja käsitysten alueelle (Korvajärvi & Heiskanen 2019, 291). Tässä artikkelissa olen ottanut digitaalisen kotityön tutkimisen esimerkiksi siitä, millaiseen teoriaan ja metodologiaan tällainen lavennus voisi perustua. Digitaalisen kotityön erityispiirteiden tavoittamiseen ehdotan metodologiaa, jossa kapitalismin ja sukupuolen järjestyksiä sekä työn kaksoisluonnetta avaava teoria yhdistyy sensitiiviseen arjen tutkimukseen.

Kylie Jarretin (2016) kehittämä digitaalisen kotiäidin käsite on luotu erityisesti sosiaalisessa mediassa tehtävän palkattoman työn ymmärtämiseen ja teoretisointiin. Tässä artikkelissa olen käyttänyt sitä teoreettisena ja metodologisena välineenä, jonka avulla näkymättömyyttä työtä voi tehdä näkyväksi. Kun digitaalisen kotiäidin käsite otetaan käyttöön arkeen ja kokemuksiin kiinnittyneessä tutkimuksessa, se suuntaa huomiota näiden kokemusten historiallisiin juuriin ja niihin tapoihin, joilla kokemukset ovat samanaikaisesti aitoja ja merkityksellisiä ja kytköksissä sukupuolen järjestyksiin ja pääoman logiikkaan. Samalla avautuu marginaalisten työn muotojen merkittävyys työn muutoksen ymmärtämisessä: digitaalisen kotityön

tutkimisen kautta päästään käsiksi kapitalismin ja sukupuolijärjestyksen jatkuvuuksiin ja muutoksiin sekä siihen, kuinka pääoma sekä uusin että jo koetuin tavoin pyrkii ottamaan haltuunsa läheisyyssuhteiden, minuuden ja subjektiviteetin alueita. Marginaalin tutkiminen avaa näkymän niihin tapoihin, joilla ihmiset itse päivästä toiseen muokkaavat elämäänsä ja tekevät siitä merkityksellistä.

Tutkimuksen kannalta merkittävää ei ole, onko Suomessa kymmenen vuoden kuluttua yhtäkään äitiysbloggaajaa. Merkittävää sen sijaan on, mitä äitiysbloggaaminen ilmiönä kertoo sukupuolittuneen ja näkymättömän työn historiallisista jatkumoista ja kotityön muodoista tämän hetken yhteiskunnassa. Millaisia ovat pienten lasten äitien mahdollisuudet mielekkääseen elämään? Mitä seurauksia on kaiken lävistävällä digitaalisella kaupallistumisella? Millainen merkitys on kodilla, millaisia ovat ihmisten työhön, perheeseen ja elämään liittyvät toiveet ja unelmat? Ilman näiden asioiden ymmärtämistä emme voi ymmärtää työn muutosta.

VIITTEET

1. Lainattu kirjoittajan luvalla.

LÄHTEET

Andersson, Edith (2016) Kampanja rinnastaa perheväkivallan ja somettavan äidin: ”Traumoja syntyy monella tavalla”. *Aamulehti* 15.11.2016.

<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000007384231.html> (Tarkastettu marraskuussa 2020)

Anttila, Anu-Hanna, Kauranen, Ralf, Launis, Kati & Ojajärvi, Jussi (toim.) (2016) *Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

Asikainen, Maiju (2019) *Vähän tästä saakelin bloggaamisesta*. <https://www.asikaine.fi/vahan-tasta-saakelin-bloggaamisesta/> (Tarkastettu marraskuussa 2020)

Bhattacharya, Tithi (2017) Mapping social reproduction theory. Teoksessa Tithi Bhattacharya (toim.) *Social Reproduction Theory. Remapping Class, Recentering Oppression*. London: Pluto Press, 1–20.

Davis, Angela Y. (1981) *Women, Race & Class*. Penguin Books.

Duffy, Brooke Erin (2017) *(Not) Getting Paid to Do What You Love. Gender, Social Media and Aspirational Work*. New Haven & London: Yale University Press.

Federici, Silvia (2012) *Revolution at Point Zero. Housework, Reproduction and Feminist Struggle*. Oakland: PM Press.

Fortunati, Leopoldina (1995) *The Arcane of Reproduction. Housework, Prostitution, Labor and Capital*. Käänt. Hilary Creek. [L'Arcano della riproduzione: casalinghe, prostitute, operai e capitale, 1981.] New York: Autonomedia.

Fortunati, Leopoldina (2011) ICTs and immaterial labor from a feminist perspective. *Journal of Communication Inquiry* 35(4), 426–432.

Fraser, Nancy (2017) Crisis of care? On the social-reproductive contradictions of contemporary capitalism. Teoksessa Tithi Bhattacharya (toim.) *Social Reproduction Theory. Remapping Class, Recentering Oppression*. London: Pluto Press, 21–36.

Garben, Sacha (2017) *Protecting Workers in the Online Platform Economy. An Overview of Regulatory and Policy Developments in the EU*. European Agency for Safety and Health at Work. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fb457a7b-f3a-11e7-b8f5-01aa75ed71a1> (Tarkastettu toukokuussa 2021)

Gill, Rosalind G. (2007) Critical respect. The difficulties and dilemmas of agency and 'choice' for feminism: A reply to Duits and van Zoonen. *European Journal of Women's Studies* 14(1), 69–80.

Hardt, Michael (1999) Affective Labor. *Boundary* 2 26(2), 89–100.

- Jakonen, Mikko (2017) Prekarisaatiotutkimuksen seuraava askel? – Keskustelua *Työelämän myytit ja todellisuus* (toim. Pasi Pyöriä) -kirjasta. *Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning* 15(2), 180–185.
- Jarrett, Kylie (2016) *Feminism, Labour and Digital Media. The Digital Housewife*. New York: Routledge.
- Jokinen, Eeva (2005) *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Eeva (2010) Kodin, työn ja talouden uusi järjestys. *Janus* 18(1), 48–60.
- Jokinen, Eeva, Könönen, Jukka, Venäläinen, Juhana & Vähämäki, Jussi (toim.) (2011) ”Yrittäköö edes!” *Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Jokinen, Eeva & Venäläinen, Juhana (2016) Prekarisaatio elettävämmäksi. *Sociologia* 53(3), 325–327.
- Jokinen, Eeva, Venäläinen, Juhana & Vähämäki, Jussi (2015) Johdatus prekaarien affektien tutkimukseen. Teoksessa Eeva Jokinen & Juhana Venäläinen (toim.) *Prekarisaatio ja affekti*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 7–30.
- Kangasluoma, Laura (2020) ”Lapsi on firmani työntekijä, jos niin voi sanoa” – Somevaikuttajien vauvabuumi on iso bisnestä. *Kaupparehti Optio* 25.12.2020. <https://www.kaupparehti.fi/uutiset/lapsi-on-firmani-tyontekija-jos-niin-voi-sanoa-somevaikuttajien-vauvabuumi-on-isoa-bisnesta/700cd557-14f6-456c-9dee-19e614de2985> (Tarkastettu toukokuussa 2021)
- Korvajärvi, Päivi & Heiskanen, Tuula (2019) Ikkunoita työelämän tasa-arvoon sukupuolen näkökulmasta. Teoksessa Tuula Heiskanen, Sirpa Syvänen & Tapio Rissanen (toim.) *Mihin työelämä on menossa? Tutkimuksen näkökulmia*. Tampere: Tampere University Press, 267–302.
- Mattila, Maija (2019) Työ ja työntekijöiden oikeudet alustataloudessa. Ongelmista ratkaisuihin. Kalevi Sorsa -säätö. https://sorsa-foundation.fi/wp-content/uploads/2019/04/Alustatalous_Web.pdf (Tarkastettu toukokuussa 2021)
- Melin, Harri & Saari, Tiina (2019) Työn ja työelämän tutkimuksen muuttuvat maailmat. Teoksessa Tuula Heiskanen, Sirpa Syvänen & Tapio Rissanen (toim.) *Mihin työelämä on menossa? Tutkimuksen näkökulmia*. Tampere: Tampere University Press, 21–48.
- Mies, Maria (1986/2014) *Patriarchy and Accumulation on a World Scale: Women in the International Division of Labour*. London: Zed Books.
- Mohandesi, Salar & Teitelman, Emma (2017) Without reserves. Teoksessa Tithi Bhattacharya (toim.) *Social Reproduction Theory. Remapping Class, Recentering Oppression*. London: Pluto Press, 37–67.
- Montalban, Matthieu, Frigant, Vincent & Jullien, Bernard (2019) Platform economy as a new form of capitalism: a Régulationist research programme. *Cambridge Journal of Economics* 43, 805–824.
- Mäkinen, Katariina (2012) *Becoming Valuable Selves. Self-Promotion, Gender and Individuality in Late Capitalism*. Academic dissertation. Tampere: Tampere University Press.
- Mäkinen, Katariina (2020) Uuden työn lupaukset äitiysbloggaajien arjessa. *Sociologia* 57(2), 151–166.
- Ojala, Satu, Pyöriä, Pasi, Ikonen, Hanna-Mari & Koivunen, Tuija (2017) Yrittäjien työaika ja tulot. Teoksessa Pasi Pyöriä (toim.) *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus, luettu e-kirjana, ei sivunumeroita.
- Poutanen, Seppo, Kovalainen, Anne & Rouvinen, Petri (2020) Digital work in the platform economy. Teoksessa Seppo Poutanen, Anne Kovalainen & Petri Rouvinen (toim.) *Digital Work in the Platform Economy. Understanding Tasks, Skills and Capabilities in the New Era*. New York & London: Routledge, 3–9.
- Precarias a la Deriva (2009) *Hoivaajien kapina*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Pyöriä, Pasi & Ojala, Satu (2016) Prekaarin palkkatyön yleisyys: Liiotteilaanko työelämän epävarmuutta? *Sociologia* 53(1), 45–63.
- Pyöriä, Pasi, Ojala, Satu & Nätti, Jouko (2019) Työelämän muutokset ajassamme. Teoksessa Tuula Heiskanen, Sirpa Syvänen & Tapio Rissanen (toim.) *Mihin työelämä on menossa? Tutkimuksen näkökulmia*. Tampere: Tampere University Press, 137–167.
- Rokkonen, Lilli Aini (2020) *Prekaari äitiys. Kertomuksia palkkatyön reunamilta*. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Salmi, Ronja (2020) Lapsella on itsenäinen oikeus yksityiselämään, mutta somevaikuttajien ”lapsisisältöihin” se ei näytä vaikuttavan. *Helsingin Sanomat* 13.11.2020. <https://www.hs.fi/nyt/art-2000007614201.html> (Tarkastettu marraskuussa 2020)
- Schor, Juliet B., Attwood-Charles, William, Cansoy, Mehmet, Ladegaard, Isak & Wengronowitz, Robert (2020) Dependence and precarity in platform economy. *Theory & Society* 49, 833–861.
- Terranova, Tiziana (2000) Free labor: Producing culture for the digital economy. *Social Text* 63(18:2), 33–58.
- Weeks, Kathi (2011) *The Problem with Work. Feminism, Marxism, Antiwork Politics and Postwork Imaginaries*. Durham & London: Duke University Press.
- Williams, Erica Lorraine (2016) Commodification. Teoksessa Jennifer C. Nash (toim.) *Gender: Love. Macmillan Interdisciplinary Handbooks*. Farmington Hills MI: Macmillan Reference USA, 319–336.
- Wilson, Julie A. & Chivers Yochim, Emily (2017) *Mothering through Precarity. Women's Work and Digital Media*. Durham & London: Duke University Press.
- Zelizer, Viviana A. (2005) *The Purchase of Intimacy*. Princeton N.J.: Princeton University Press.

YTT, dosentti **Katariina Mäkinen** työskentelee tutkijatohtorina Tampereen yliopiston sukupuolentutkimuksessa. Hänen tutkimuksensa *Naisten työ murroksessa* (SA 326562) tarkastelee uusia sukupuolittuneen työn muotoja digitaalouden kontekstissa. Mäkinen on myös mukana Anu Koivusen johtamassa *Flows of Power* (FLOPO) -konsortion tutkimusryhmässä, joka tutkii journalistista mediaa poliittisen vallan areenana ja toimijana.